

Πυξιδίσματα: Ένα καινοτόμο πρόγραμμα πρόληψης και αγωγής υγείας για τους βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς

των Α.Πορτσέλη, Μ. Κυριακίδου

Η παρούσα εισήγηση αφορά στην παρουσίαση ενός καινοτόμου προγράμματος πρόληψης και προαγωγής της υγείας με τίτλο «ΠΥΞΙΔΙΣΜΑΤΑ», το οποίο εστιάζει στην προσχολική ηλικία, μια ιδιαίτερα ευαίσθητη αναπτυξιακή περίοδο, κατά την οποία μπαίνουν τα θεμέλια της σωματικής και ψυχικής υγείας καθώς επίσης και της κοινωνικότητας των παιδιών. Το πρόγραμμα απευθύνεται σε βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς και υλοποιείται από το 2003, σε συνεργασία με τους δήμους της περιοχής ευθύνης της ΠΥΞΙΔΑΣ.

Η φιλοσοφία του προγράμματος βασίζεται στα σύγχρονα ερευνητικά δεδομένα σύμφωνα με τα οποία όσο πιο νωρίς ξεκινά η πρόληψη τόσο πιο αποτελεσματική μπορεί να είναι. Το National Institute on Drug Abuse της Αμερικής αναφέρει χαρακτηριστικά πως τα προγράμματα πρόληψης θα πρέπει να σχεδιάζονται έτσι ώστε να παρεμβαίνουν από την προσχολική ακόμη ηλικία με σκοπό τον εντοπισμό των παραγόντων κινδύνου για τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών, όπως η επιθετική συμπεριφορά, η έλλειψη κοινωνικών δεξιοτήτων και οι δυσκολίες ακαδημαϊκής επίδοσης (NIDA, 2004). Στην ηλικία αυτή συντελείται η ωρίμανση του νευρικού συστήματος και οποιαδήποτε παρέμβαση φαίνεται να είναι πολύ πιο καθοριστική. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται: «... τα δεδομένα που έχουμε σήμερα στα χέρια μας αποδεικνύουν ότι το πώς μεγαλώνει κανείς το παιδί στο σπίτι (άτυπη εκπαίδευση) αλλά και στο σχολείο, ιδιαίτερα δε στα κέντρα προσχολικής εκπαίδευσης, επιδρά βαθιά στην ίδια την ανάπτυξη του εγκεφάλου του και, κατά συνέπεια, στη νοητική, κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού που γεννήθηκε φυσιολογικό καθ' όλα και αυτού που αντιμετωπίζει δυσκολίες μάθησης και προσαρμογής...» (Μ. Κάτσιου – Ζαφρανά, Φροντίδα για το παιδί της προσχολικής ηλικίας, 1992).

Εξάλλου η είσοδος ενός παιδιού στον παιδικό σταθμό μπορεί να αποτελεί την πρώτη μεταβατική φάση για το παιδί και όπως γνωρίζουμε κάθε μετάβαση στη ζωή του παιδιού μπορεί να δημιουργήσει αναστάτωση και να αποτελέσει παράγοντα κινδύνου για μελλοντική χρήση ουσιών (NIDA, 2004).

Τα ΠΥΞΙΔΙΣΜΑΤΑ απευθύνονται στα παιδιά της προσχολικής ηλικίας κυρίως μέσα από την ενημέρωση, εκπαίδευση και υποστήριξη των σημαντικών ενηλίκων που τα περιβάλλουν, δηλαδή τους γονείς και τους παιδαγωγούς τους. Πρόκειται δηλαδή για τους κύριους φορείς διαπαιδαγώγησης των παιδιών, οι οποίοι λειτουργούν συνολικά ως πρότυπα με τη συμπεριφορά τους, διαμορφώνοντας στάσεις, αξίες και αντιλήψεις. Επιπλέον φαίνεται πως οι ρόλοι τους είναι συμπληρωματικοί και οποιαδήποτε προσπάθεια προς την

κατεύθυνση της αγωγής υγείας μπορεί να ενισχυθεί και να αποκτήσει πιο ισχυρό χαρακτήρα, εφόσον και οι δύο είναι ενημερωμένοι και εκπαιδευμένοι σε τέτοιου είδους θέματα.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω ευρήματα αλλά και τις ιδιαίτερες ανάγκες της τοπικής κοινότητας, σχεδιάσαμε και υλοποιήσαμε για δύο συνεχείς χρονιές το παραπάνω πρόγραμμα πρόληψης για την προσχολική ηλικία, το οποίο περιλαμβάνει:

- Διερεύνηση αναγκών των παιδαγωγών της τοπικής κοινότητας.
- Εκπαιδευτικά προγράμματα για παιδαγωγούς
- Ενημερωτικές συναντήσεις για γονείς
- Έντυπα ευαισθητοποίησης και πληροφόρησης
- Ατομική συμβουλευτική σε γονείς και παιδαγωγούς.
-

Η υλοποίηση ξεκίνησε με μια πιλοτική φάση κατά την οποία πραγματοποιήσαμε μελέτη διερεύνησης αναγκών των παιδαγωγών, που εργάζονται στους βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς της περιοχής ευθύνης μας. Ακολούθησε μια συνάντηση γνωριμίας με τις διευθύντριες των σταθμών και ένα βιωματικό σεμινάριο για παιδαγωγούς.

Η μελέτη είχε ως στόχο τη διερεύνηση των συχνότερων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι παιδαγωγοί και την καταγραφή των ιδιαίτερων αναγκών τους.

Το **εργαλείο** που χρησιμοποιήσαμε ήταν το «Ερωτηματολόγιο για παιδαγωγούς βρεφονηπιακών και παιδικών σταθμών (Α. Πορτσέλη, Μ. Κυριακίδου: ΠΥΞΙΔΑ, 2004), το οποίο δόθηκε σε 170 παιδαγωγούς και συμπληρώθηκε ανώνυμα από 50 παιδαγωγούς.

Παρακάτω παρατίθενται πίνακες με **στοιχεία του δείγματος**, που προέκυψαν από την επεξεργασία των ερωτηματολογίων:

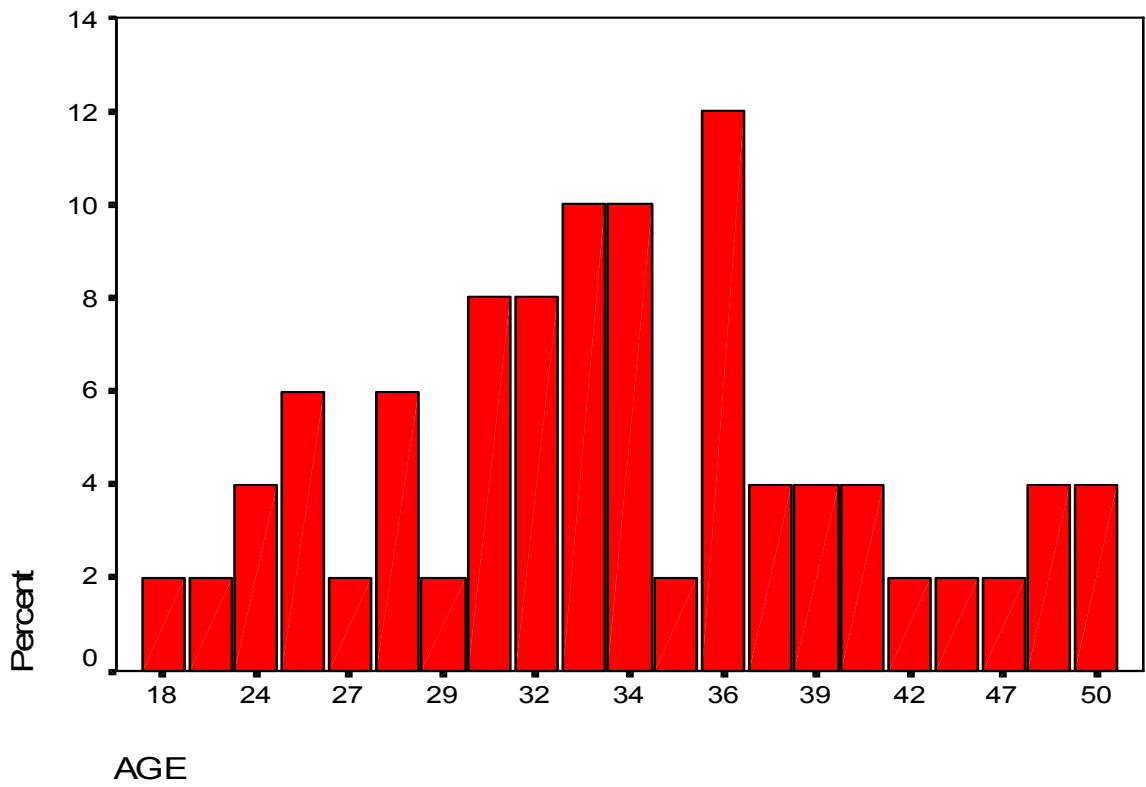
1. ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΑΝΑΓΚΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΩΝ ΔΕΙΓΜΑ:

ΗΛΙΚΙΑ

Μέσος Όρος: 34,00
Τυπική απόκλιση: 7,16
Μικρότερη τιμή: 18
Μεγαλύτερη τιμή: 50

2. ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΑΝΑΓΚΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΩΝ
ΔΕΙΓΜΑ:

Κατανομή των ατόμων ανάλογα με την ηλικία

3. ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΑΝΑΓΚΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΩΝ

ΔΕΙΓΜΑ:

ΧΡΟΝΙΑ ΠΡΟΥΠΗΡΕΣΙΑΣ

Μέσος Όρος: 8,71

Τυπική απόκλιση: 7,17

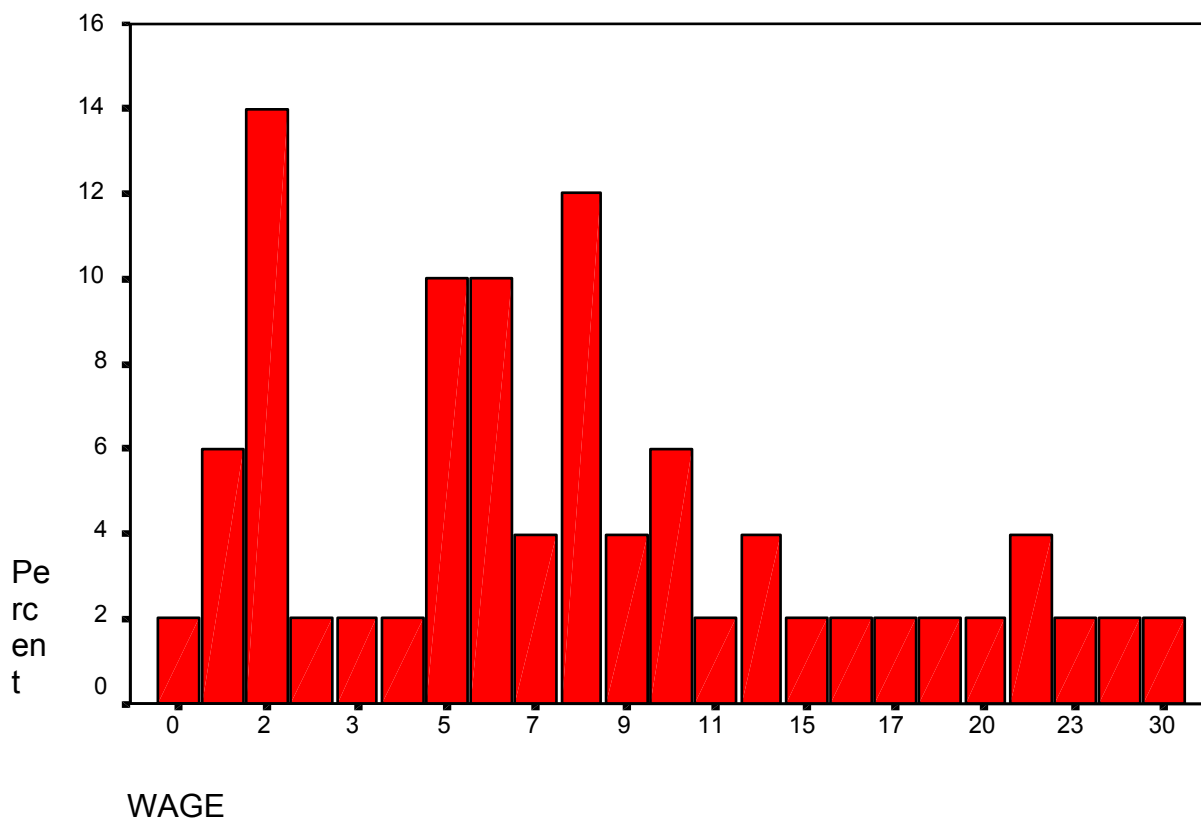
Μικρότερη τιμή: 0

Μεγαλύτερη τιμή: 30

4. ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΑΝΑΓΚΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΩΝ

ΔΕΙΓΜΑ:

Κατανομή των ατόμων σύμφωνα με τα χρόνια προϋπηρεσίας

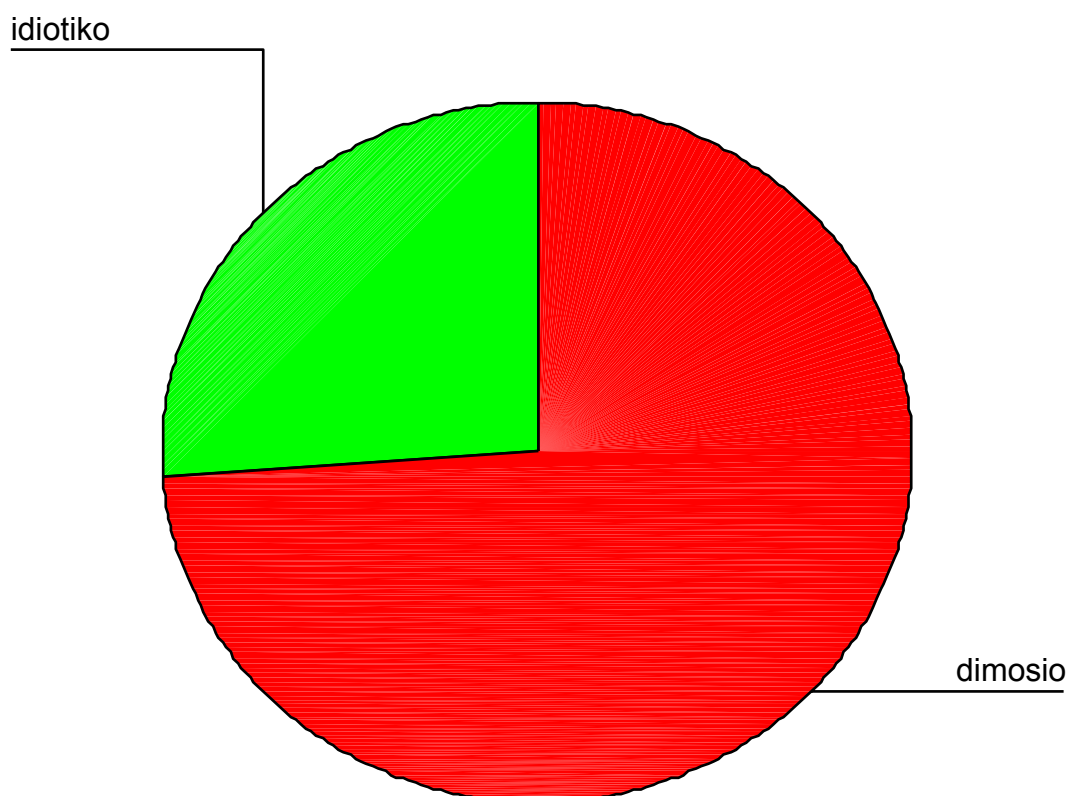
5. ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΑΝΑΓΚΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΩΝ
ΔΕΙΓΜΑ:

ΠΑΙΔΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ

	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΑ
ΔΗΜΟΣΙΟΣ	37	74%
ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ	13	26%

6. ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΑΝΑΓΚΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΩΝ
ΔΕΙΓΜΑ:

ΠΑΙΔΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ

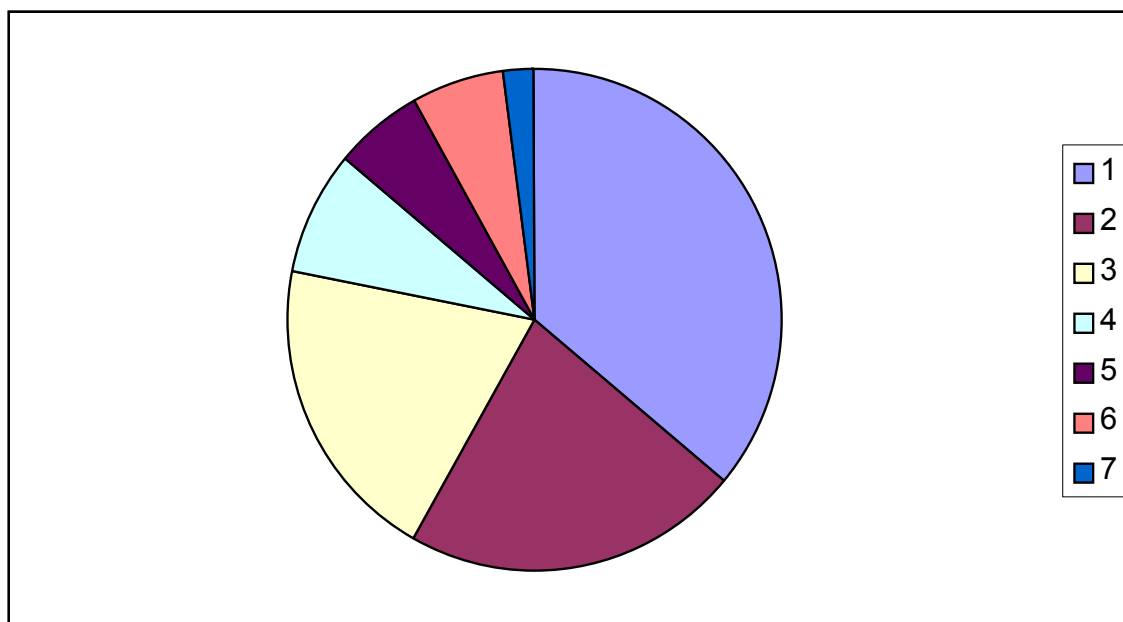
**7. ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΑΝΑΓΚΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΩΝ
ΔΕΙΓΜΑ:**

**ΠΑΙΔΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ
ΠΕΡΙΟΧΗ**

	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΑ
ΣΥΚΙΕΣ	18	36%
ΑΓ. ΠΑΥΛΟΣ	3	6%
Ν.ΑΠΟΛΛΩΝΙΑ	1	2%
ΝΕΑΠΟΛΗ	11	22%
ΤΡΙΑΝΔΡΙΑ	4	8%
ΛΑΓΚΑΔΑΣ	10	20%
ΧΟΡΤΙΑΤΗΣ	3	6%

**8. ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΑΝΑΓΚΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΩΝ
ΔΕΙΓΜΑ:**

**ΠΑΙΔΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ
ΠΕΡΙΟΧΗ**

Η μελέτη, που πραγματοποιήσαμε, κατέδειξε τα παρακάτω **αποτελέσματα**:

1. Στους παιδικούς σταθμούς αναπτύσσονται ήδη προγράμματα στα παιδιά με ποικίλα περιεχόμενα. Ο μεγαλύτερος αριθμός των προγραμμάτων είναι, σύμφωνα με τις αναφορές των παιδαγωγών, εκπαιδευτικά προγράμματα (86%), ακολουθούν τα προγράμματα σωματικής φροντίδας (74%), τα προγράμματα γλωσσικής ανάπτυξης (72%) και διάφορα άλλα (30%).
2. Οι περισσότεροι παιδαγωγοί (64%) δεν είχαν λάβει μέρος προηγούμενα σε δράσεις αγωγής υγείας, το 30% είχε κάποια προηγούμενη συμμετοχή και ένα 6% των παιδαγωγών απάντησε ότι δε γνωρίζει τι ακριβώς είναι οι δράσεις αγωγής υγείας.
3. Όσον αφορά στα συχνότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι παιδαγωγοί στο έργο τους, παρατίθενται παρακάτω με σειρά προτεραιότητας:
 1. Προβλήματα προσαρμογής των νηπίων
 2. Επιθετικότητα
 3. Υπερκινητικότητα
 4. Προβλήματα οριοθέτησης νηπίων
 5. Ζήλια
 6. Φόβος
 7. Απόσυρση
 8. Σωματική ή ψυχική κόπωση της παιδαγωγού
 9. Συνεργασία με συναδέλφους
 10. Σεξουαλικότητα των νηπίων
 11. Ανία/ έλλειψη ενδιαφέροντος της παιδαγωγού
 12. Άλλο (έλλειψη υλικοτεχνικής υποδομής, προβλήματα με βοηθητικό προσωπικό κ.α)
4. Η βοήθεια που επιθυμούν οι παιδαγωγοί είναι στο μεγαλύτερο βαθμό επιπλέον εκπαίδευση (58%) και καλύτερη συνεργασία με τους γονείς (58%). Ακολουθεί η ανάγκη για επιπλέον υλικά, όπως παιδαγωγικά υλικά, παιχνίδια κ.λπ. (56%), για περισσότερο προσωπικό (50%), για εκπαιδευτικά υλικά, όπως βιβλία, παραμύθια κ.λπ. (44%) και τέλος λίγοι παιδαγωγοί (20%) δηλώνουν πως θα επιθυμούσαν βοήθεια στη συνεργασία με τους συναδέλφους.
5. Σε ερώτηση σχετική με επιπλέον επιμόρφωση που θα επιθυμούσαν οι παιδαγωγοί, ανέφεραν με σειρά προτεραιότητας τα παρακάτω θέματα:
 1. Προβλήματα συμπεριφοράς των νηπίων
 2. Επιθετική συμπεριφορά
 3. Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη
 4. Ψυχοπαθολογία
 5. Σεξουαλικότητα
 6. Χρήση ουσιών σε οικογένειες

7. Προσαρμογή στον παιδικό σταθμό
8. Συντονισμός ομάδας
9. Επικοινωνία με παιδιά και ενήλικες
10. Ρόλος παιδαγωγού

Φαίνεται πως οι παιδαγωγοί χρειάζονται περισσότερο να επιμορφωθούν σε θέματα που αφορούν στη φυσιολογική και μη ανάπτυξη των παιδιών και λιγότερο σε θέματα που αφορούν στις δικές τους δεξιότητες και στο ρόλο τους ως εκπαιδευτικοί.

Λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα της διερεύνησης αναγκών των παιδαγωγών, σχεδιάσαμε και υλοποιήσαμε ένα συνολικό πρόγραμμα πρόληψης για την προσχολική ηλικία, το οποίο περιλαμβάνει:

- ✓ **Εκπαιδευτικά προγράμματα:**
συγκεκριμένα υλοποιήσαμε τρία βιωματικά σεμινάρια για παιδαγωγούς με θέμα: « Πρόληψη της Εξάρτησης και Προαγωγή της υγείας στον παιδικό σταθμό», διάρκειας 12 ωρών το καθένα
- ✓ **Ενημερωτικές συναντήσεις για γονείς:**
Πραγματοποιήθηκαν τέσσερις ανοιχτές συζητήσεις για γονείς με θέμα: «Ψυχοκοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη βρεφών και νηπίων: συναισθήματα και ανάγκες των παιδιών αυτής της ηλικίας»
- ✓ **Έντυπα πληροφόρησης και ευαισθητοποίησης:**
Δημιουργήσαμε το έντυπο πληροφόρησης με τίτλο : «Μαμά, δε θέλω να πάω στο σχολείο», το οποίο διανεμήθηκε με σκοπό να διευκολύνει γονείς και παιδαγωγούς κατά τη δύσκολη περίοδο της προσαρμογής των νηπίων στον παιδικό σταθμό.
Επιπλέον κατασκευάσαμε μία αφίσα ευαισθητοποίησης με τίτλο: «Κάνε τη μέρα σου παιχνίδι». Πρόκειται για ένα εβδομαδιαίο επιτοίχιο ημερολόγιο, το οποίο διανεμήθηκε σε παιδικούς σταθμούς και νηπιαγωγεία της περιοχής μας.
- ✓ **Ατομική συμβουλευτική γονέων και παιδαγωγών:**
Στα πλαίσια του προγράμματος προβλέπονται 1 ως 2 συναντήσεις συμβουλευτικής σε παιδαγωγούς ή γονείς που μπορεί να χρειάζονται κάποια επιπλέον βοήθεια και η κατάλληλη παραπομπή τους σε ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες αξιοποιώντας τη δικτύωση του Κέντρου Πρόληψης ΠΥΞΙΔΑ με άλλους φορείς.

Συμπεράσματα: Το πρόγραμμα πρόληψης «ΠΥΞΙΔΙΣΜΑΤΑ» σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε, δίνοντας έμφαση στην αναγκαιότητα παρεμβάσεων πρόληψης από την προσχολική ηλικία, στις ανάγκες της τοπικής κοινότητας και στη μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα των συνδυασμένων δράσεων.

Κατά τη διάρκεια υλοποίησής του εκπαιδεύτηκαν 45 παιδαγωγοί και ενημερώθηκαν 50 γονείς.

Όσον αφορά στους παιδαγωγούς διαφαίνεται ότι οι σημαντικότερες ανάγκες τους είναι η εκπαίδευση και η επιμόρφωσή τους σε θέματα προσχολικής ηλικίας και η ενίσχυση της συνεργασίας τους με τους γονείς.

Οι παρεμβάσεις στους γονείς κατέδειξαν ότι ανταποκρίνονται περισσότερο σε σύντομες παρεμβάσεις που δεν απαιτούν μεγάλη δέσμευση και δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον σε θέματα συναισθηματικής ανάπτυξης των παιδιών θεωρώντας ότι μπορούν ακόμη να παρέμβουν ουσιαστικά.

Κύριο μέλημά μας είναι ο συνδυασμός των προγραμμάτων πρόληψης για γονείς και παιδαγωγούς και η ενίσχυση της μεταξύ τους συνεργασίας, δεδομένου ότι τα προγράμματα πρόληψης που λειτουργούν συνδυαστικά έχουν μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα.

Τέλος, όσον αφορά στο **μελλοντικό μας σχεδιασμό**, επιδιώκουμε να περιλαμβάνει:

1. Βιωματικά σεμινάρια για παιδαγωγούς με θέμα: «Αναγνώριση αναπτυξιακών και ψυχοκοινωνικών προβλημάτων βρεφών και νηπίων», όπως προέκυψε από τα αποτελέσματα της διερεύνησης αναγκών που πραγματοποιήσαμε
2. Ομάδες συμβουλευτικής και υποστήριξης των παιδαγωγών για την αντιμετώπιση προβλημάτων
3. Ανοιχτές συζητήσεις για γονείς με θέμα «Η επιθετικότητα στην προσχολική ηλικία» και τέλος,
4. Συστηματική αξιολόγηση του προγράμματος.